

УДК 911.3

Тертична Юлія Василівна

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
e-mail: tertychna@i.ua

ЕТНОЕКЗОГЕННИЙ ТУРИЗМ В СИСТЕМІ ПОНЯТЬ ЕТНОГЕОГРАФІЇ

Стаття має за мету конкретизувати і розширити понятійно-термінологічний апарат етнографічних досліджень.

Методика дослідження базується на застосуванні загальної методологічної бази суспільно-географічних досліджень. Концепція комплексного підходу дає можливість узагальнити ідеї науковців, які вивчали дану проблему. В статті застосовано загальнонаукові методи: порівняння, узагальнення, систематизації, аналізу, синтезу, індукції та дедукції.

Результати. Проаналізовано існуючі підходи до трактування сутності етнічного, ностальгічного, діаспорного, аборигенського, етнографічного та етноксогогенного туризму. Сформульовано і відібрано найбільш вдалі визначення цих видів туризму. Розроблено структуру відносин видів туризму. Удосконалено та систематизовано поняттєво-термінологічний апарат етногеографії.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше систематизовано поняттєво – термінологічний апарат туристсько-етногеографічних досліджень. Етногеографія – це новітній напрямок як у суспільно-географічних, так і в туристичних дослідженнях, до цього часу практично не висвітлений.

Практична значимість статті полягає в розкритті понятійно-термінологічного апарату нових видів туризму. Є істотні відмінності, пов'язані з трактуванням різних термінів та неоднозначним їх розумінням різними науковцями. Дослідження є цінним в умовах України, де етноксогогенний вид туризму тільки починає свій розвиток.

Ключові слова: етнічний, ностальгічний, діаспорний, етнографічний та етноксогогенний туризм.

УДК 911.3

Тертычная Юлия Васильевна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина
e-mail: tertychna@i.ua

ЭТНОЕКЗОГЕННЫЙ ТУРИЗМ В СИСТЕМЕ ПОНЯТИЙ ЭТНОГЕОГРАФИИ

Статья имеет целью конкретизировать и расширить понятийно-терминологический аппарат этнографических исследований.

Методика исследования базируется на применении общей методологической базы социально-географических исследований. Концепция комплексного подхода позволяет обобщить идеи ученых, изучавших данную проблему. В статье применены общенаучные методы: сравнение, обобщение, систематизации, анализа, синтеза, индукции и дедукции.

Результаты. Проанализированы существующие подходы к объяснению сущности этнического, ностальгического, диаспорного, аборигенского, этнографического и этноэкзогенного туризма. Сформулированы и отобраны наиболее удачные определения этих видов туризма. Разработана структура отношений видов туризма. Усовершенствован и систематизирован понятийно-терминологический аппарат этногеографии.

Научная новизна исследования заключается в том, что впервые систематизирован понятийно-терминологический аппарат этногеографических исследований. Этногеография - это новое направление как в социально-географических, так и в туристических исследованиях, до сих пор практически не исследовано.

Практическая значимость статьи заключается в раскрытии понятийно-терминологического аппарата новых видов туризма. Есть существенные различия, связанные с объяснением различных терминов и неоднозначным их пониманием различными учеными. Исследование является ценным в условиях Украины, где этноэкзогенный вид туризма только начинает свое развитие.

Ключевые слова: этнический, ностальгический, диаспорный, этнографический и этноэкзогенный туризм.

UDC 911.3

Tertychna Yulia Vasilievna

Kyiv National Taras Shevchenko University,
Kyiv, Ukraine
e-mail: tertychna@i.ua

ETNOEKZOHENNYI TOURISM IN CONCEPTS SYSTEM OF ETHNOGEOGRAPHY

The article seeks to flesh out and expand the concepts and terminology of ethnographic research.

Methods of study based on the use of general methodological framework of social and geographical research. The concept of an integrated approach makes it possible to generalize the idea of scientists who have studied the issue. In the article used general scientific methods, comparison, generalization, systematization, analysis, synthesis, induction and deduction.

Results. Analyzed existing approaches to the interpretation of the essence of ethnic, nostalgic, diaspora, aboryhenskoho, ethnographic and etnoekzohennoho tourism. Formulated and selected the most successful determination of these types of tourism. Designed structure of relationship of tourism. Improved and systematized conceptual and terminology of ethnogeography.

The scientific novelty of the research lies in the fact that the first systematized conceptual - terminology tourism-ethnogeographical research. Ethnogeography - is the newest trend in both social and geographical, and tourism studies to date practically not illuminated.

The practical significance of the article is to disclose concepts and terminology of new types of tourism. There are significant differences related to the interpretation of various terms and their ambiguous understanding of different scholars. The study is valuable in terms of Ukraine, where etnoekzohennyy kind of tourism is only beginning its development.

Key words: ethnic, nostalgic, diaspora, ethnographic and etnoekzohennyy tourism.

Постановка проблеми. Сфера послуг складає в економічно розвинутих країнах основну частину економіки. В даний час індустрія туризму є однією з найбільш розвинутих форм міжнародної торгівлі послугами, яка активно розвивається. Виникає потреба в урізноманітненні туристичного продукту, розвитку нових видів і форм туризму. Одним із напрямів, перспективних в Україні, є етноксогогенний туризм.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченню та аналізу етнічних ресурсів та особливостей окремих регіонів України присвячені дослідження таких вчених як: Винниченко І.І., С.А. Антонович, М.Л. Орлова, І.О. Бочан, Т.В. Кара-Васильєва та інших.

Мета і завдання дослідження. Проаналізувати існуючі підходи до трактування сутності етнічного, ностальгичного, діаспорного, аборигенського, етнографічного та етноксогогенного туризму, адже проблема адекватного понятійно-термінологічного відображення нових видів туризму ще не вирішена. Є істотні відмінності, пов'язані з трактуванням різних термінів та неоднозначного їх розуміння різними науковцями.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності нових видів туризму, необхідно насамперед визначити такі поняття як етнічний, ностальгичний, діаспорний, етнографічний, етноксогогенний, аборигенський туризм, оскільки існує ряд наукових тверджень, в яких ці види туризму визначаються ідентично. Постає завдання вивчення термінологічних проблем нових видів туризму, окреслення їх сутнісних характеристик та вироблення максимально адекватної їм дефініції.

Зарубіжні вчені, такі як В.Сміт, Р.Макінтош, С.Гьольднер, П.Ван ден Берг, Лі Юнь окреслюють етнічний туризм, як туризм, основною метою якого є пізнання традицій екзотичних народностей та включає відвідування їхніх домівок та поселень, спостереження за обрядами [5].

Інші науковці дотримуються діаметрально протилежної думки. Б.Кінг вважає, що етнічний туризм відноситься до подорожей, основною мотивацією до яких є «етнічне возз'єднання», тобто відвідування людей, близьких за етнічною приналежністю [11, с. 72]. Л.Кирилюк виділяє одним з видів ностальгичного етнічний. Він пов'язує цей вид туризму передусім із відвідуванням родичів, які опинились по різні сторони кордону [7]. На думку Т.Пархоменко, етнічний туризм задовольняє потребу у підкріпленні національної ідентичності людини, тобто включеності в певну соціальну спільноту на підставі спільного походження, ототожнення з певною культурою [7]. Кифяк В.Ф. під етнотуризмом розглядає поїздки з метою побачень з рідними та близькими

[7]. Кляп М.П. визначає етнічний туризм як різновид туризму, який здійснюється туристами на місця свого історичного проживання [8].

Ці твердження є дискусійним, оскільки переплітаються з визначеннями діаспорного, ностальгічного, аборигенського туризму, дають неповне чи часткове пояснення сутності етнічного туризму.

Найбільш влучне визначення етнічного туризму зробила одеська дослідниця М.Орлова. Етнічний туризм – це підвид пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з матеріальною та духовною культурою певного етносу, що проживає зараз або проживав у минулому на відповідній території [12].

Синонімом поняття етнічний туризм може бути етнокультурний туризм, оскільки невід’ємною характеристикою етносу є специфічний тип культури – етнічна культура, яка є єдиним критерієм, що відмежовує етноси від не етносів[1].

Рис.1. Структура відносин видів туризму

В розвитку етнічного туризму можна виділити 2 напрями. У першому об'єктами етнічного туризму виступають ті, які пов'язані безпосередньо з корінними (автохтонними) етносами, другий – з некорінними (алохтонними) (рис.1). Саме для назви другого напрямку ми пропонуємо застосовувати таке визначення як етноекзогенний туризм.

Винниченко І.І. дає визначення етноекзогенному (грец. етнос – народ, група, плем'я; англ. екзогенетик – зумовлений зовнішніми причинами) туризмові як такому, що передбачає відвідання місць в певній країні (регіоні), у той чи інший спосіб пов'язаних з некорінними (нетитульними) етносами [3].

Для назви другого напрямку використовується поняття «аборигенський» (корінний) туризм, який запропонували Д. Мерпер, Д. Гетц та В. Джеймісон. Дослідники Р. Батлер і Т. Хинчей окреслили «корінний туризм» як туристичну діяльність, у якій беруть безпосередню участь корінні етнічні групи з метою дослідження або споглядання атрактивних ознак власної культури, від якої вони відійшли з огляду на ті або інші обставини [9].

Діаспорний туризм як один з перспективних видів туристичної індустрії має значний потенціал. За оцінками науковців, за межами України проживає від 11 до 15 мільйонів осіб. Українська діаспора є однією з найбільших у світі, тому пріоритетне завдання – підтримка зв'язку з закордонним українством. Діаспорний туризм у цьому відіграє важливу роль, адже є об'єднуювальною ланкою з українцями, які проживають за кордоном, через відвідування місць, де вони жили, ознайомлення з культурою країни тощо. Відвідування етнічної батьківщини людиною, яка народилася і виховувалася в іншому соціокультурному середовищі, є своєрідним генетично сформованим «покликом предків». Щоразу більше людей виявляють бажання відвідати історичну батьківщину своїх батьків, дідів, прадідів, або ж місце поховань славетних одноплемінників [12].

Близьким поняттям є ностальгичний чи сентиментальний туризм. Науковці визначають ностальгичний туризм як бажання емігрантів та їхніх нащадків побачити історичну батьківщину, ознайомитися з її культурою та звичаями [2].

Досить поширеним терміном є також сентиментальний туризм. Сентиментальний туризм – вид туризму, пов'язаний з відвідуванням родичів, друзів, знайомих, місць колишнього проживання, особливо актуальний для людей, яких примусово виселили з нажитих місць, або які емігрували з політичних мотивів чи добровільно виїхали за межі країни в пошуках ліпшої долі [10].

У даному випадку визначення ностальгичного туризму накладається на визначення діаспорного.

На думку Т. Пархоменко, ностальгичний туризм виключно індивідуальний, він камерний порівняно з етнічним, це не поклик національної ідентичності, це – відтворення власного життєвого шляху, намагання подолати незворотність часу просторовим поверненням [7].

Залежно від мети подорожі виділяють два види ностальгичного туризму: поїздки для побачення з рідними, друзями; відвідання місць, з якими пов'язана історія народу або життя предків [4].

У вітчизняній науковій і науково-популярній літературі поряд з визначеннями етнічний, етноекзогенний, діаспорний, сентиментальний використовують поняття етнографічний туризм. Для з'ясування сутності етнографічного туризму необхідно визначити етимологію самого поняття, яке походить від слова «етнографія». Етнографія (від грецького етнос — плем'я, народ; графо — пишу) – суспільствознавча наука, об'єктом дослідження якої є народи, їх культура і побут, походження (етногенез), розселення, процеси культурно-побутових відносин на всіх етапах історії людства; концентрує увагу на розробці проблем етно- і націогенезу, етнічної історії, міжнаціональних відносин, етнонаціональних процесів, традиційно-побутової культури, народних знань, побуту, народного

мистецтва. Інакше кажучи, етнографія вивчає соціальні відносини, опосередковані матеріальними предметами [6].

Етнографічний туризм можна визначити як вид наукового туризму, який передбачає безпосереднє спостереження і опис звичаїв, побуту, світогляду етносу (народу, етнографічної групи тощо), вивчення місцевих особливостей у житті різних людських громад. Відмінність етнографічного туризму від етнічного на нашу думку полягає у тому, що у етнічному туризмі об'єктами туристського інтересу можуть виступати наприклад, пам'ятки культури самі по собі, тоді як етнографічного туриста об'єкти культури і побуту цікавлять не окремо, а в їх відношенні до людей. Адже етнографія — наука про людину, а не про речі. Основний мотив етнічного туризму – пізнавальний, тоді як у етнографічному туризмі поряд з пізнавальним виступає і науковий (навчальний) інтерес. Ще одна відмінність полягає у часовому векторі. Якщо знайомство з культурною пам'яткою може бути нетривалим, то в етнографічному туризмі туристу потрібно більше часу задля ознайомлення, вивчення і опису місцевих особливостей життя певної етнічної групи.

Висновок. Етнічний, аборигенський, етноксеногенний, ностальгічний, діаспорний, етнографічний види туризму є перспективними напрямками розвитку вітчизняного туристичного продукту. Для розуміння та впровадження цих видів туризму, необхідно насамперед розуміти суть понять. Проблема адекватного понятійно-термінологічного відображення цих видів туризму ще не вирішена. Є істотні відмінності, пов'язані з трактуванням різних термінів та неоднозначного їх розуміння різними науковцями. Термінологічна неузгодженість зумовлена відсутністю закріплення на законодавчому рівні визначення даних понять.

Список використаних джерел:

- 1.Балановський Я.М. Етносоціокультурний аспект кризового стану суспільства (проблеми поняттєвого забезпечення) / Балановський Я.М. // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. - 2011. – Вип. 5. - С. 93–104
- 2.Белікова М. В. Менонітські поселення: історія формування та розвитку ностальгійного туризму в Україні / М. В. Белікова, Н. О. Зацепіна // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького університету. - 2011. – Вип. 31. - С. 122–125.
- 3.Винниченко І. Єдність через різноманітність // Урядовий кур'єр (Київ). – 2010. – 9 лютого. – С. 9.
- 4.Вуйцик О. Розвиток ностальгійного туризму в Україні / Вуйцик О. // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: Регіональні студії. - 2009. - Вип. 3. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZTNPU/geogr/2009_2/4/005Semegen.pdf
- 5.Дутчак О. І. Теоретико-методологічні проблеми етнотуризму / О. І. Дутчак // Карпатський край. - 2012. - № 2. - С. 118-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/kkr_2012_2_18.pdf
- 6.Етнічний довідник: поняття та терміни. - Режим доступу: <http://etno.uaweb.org/glossary/e.html>
- 7.Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
- 8.Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: Навч. посіб. – Знання, 2011р. – 334с.

- 9.Malinowski G. Etnoturistika – touristika etnizna w Polsce . – Режим доступу : <http://artelis.pl/artykuly/9521/etnoturistika-touristika-etnizna-w-polsce>
- 10.Методичні вказівки для розробки туристичних продуктів (за видами туризму). – Львів : ЛІЕТ, 2012. – 58 с.
- 11.Муравська С.В. Етнічний туризм: до проблеми визначення терміну / С. В. Муравська // Мат. Всеукр. н.-п. конф. молодих вчених та студентів «Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» (Львів, 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 70–74.
- 12.Орлова М. Л. Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук : 11.00.02 / М. Л. Орлова. – Одеса, 2009. – 20 с.

Список использованных источников:

- 1.Балановский Я.М. Этносоциокультурную аспект кризисного состояния общества (проблемы понятийного обеспечения) / Балановский Я.М. // Вестник Львовского университета. Серия социологическая. - 2011. - Вып. 5. - С. 93-104
- 2.Беликова М. В. Меннонитские поселения: история формирования и развития ностальгического туризма в Украине / М. В. Беликова, Н. А. Зацепина // Наук. труда ист. ф-та Запорожского университета. - 2011. - Вып. 31. - С. 122-125.
- 3.Винниченко И. Единство через разнообразие // Правительственный курьер (Киев). - 2010. - 9 февраля. - С. 9.
- 4.Вуйчик А. Развитие ностальгического туризма в Украине / Вуйчик А. // География. Экономика. Экология. Туризм: Региональные студии. - 2009. - Вып. 3. - Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZTNPU/geogr/2009_2/4/005Semegen.pdf
- 5.Дутчак А. И. Теоретические проблемы этнотуризма / А. И. Дутчак // Карпатский край. - 2012. - № 2. - С. 118-122. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/kkr_2012_2_18.pdf
- 6.Этнический справочник: понятия и термины. - Режим доступа: <http://etno.uaweb.org/glossary/e.html>
- 7.Кифяк В.Ф. Организация туристической деятельности в Украине / В.Ф. Кифяк. - Черновцы: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
- 8.Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Современные разновидности туризма: Учеб. пособие. - Знание, 2011. - 334с.
- 9.Malinowski G. Etnoturistika - touristika etnizna w Polsce. - Режим доступа: <http://artelis.pl/artykuly/9521/etnoturistika-touristika-etnizna-w-polsce>
- 10.Методические указания по разработке туристических продуктов (по видам туризма). - Львов: ЛІЕТ, 2012. - 58 с.
- 11.Муравская С.В. Этнический туризм: к проблеме определения термина / С. В. Муравська // Мат. Всеукр. н.-п. конф. молодых ученых и студентов «Развитие украинского этнотуризма: проблемы и перспективы» (Львов 2011 гг.). - Львов, 2011. - С. 70-74.
- 12.Орлова М. Л. Ресурсы этнического туризма региона: общественно-географическая оценка (на материалах Одесской области): автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата географических наук: 11.00.02 / М. Л. Орлова. - Одесса, 2009. - 20 с.

References:

- 1.Balanovsky Etnosotsiokulturnuyu aspect of the crisis state of society (the problem of conceptual software) / Balanovsky // Bulletin of the Lviv University. A series of sociological. - 2011 - Vol. 5. - P. 93-104
- 2.Belikov Mennonite villages: the history of the formation and development of nostalgic tourism in Ukraine / Belikov, Zatsepina // Science. Labour ist. Faculty of the University of Zaporozhye. - 2011 - Vol. 31. - P. 122-125.
- 3.Vynnichenko I. Unity through diversity // Governmental Courier (Kiev). - 2010. - February 9. - S. 9.

4. Wójcik Development nostalgic tourism in Ukraine / Wójcik // Geography. The Economy. Ecology. Tourism: Regional studio. - 2009. - Vol. 3. - Mode of access: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZTNPU/geogr/2009_2/4/005Semegen.pdf
5. Dutchak Theoretical problems of ethno-tourism / Dutchak // Carpathian region. - 2012. - № 2. - S. 118-122. - Mode of access: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/kkr_2012_2_18.pdf
6. Ethnic reference: concepts and terms. - Mode of access: <http://etno.uaweb.org/glossary/e.html>
7. Kifyak The organization of tourism in Ukraine / Kifyak. - Chernivtsi: Books-XXI, 2003. - 300 p.
8. Gag, Sandor Modern varieties of tourism: Proc. allowance. - Knowledge, 2011. - 334s.
9. Malinowski G. Etnoturistika - turystika etnizna w Polsce. - Mode of access: <http://artelis.pl/artykuly/9521/etnoturistika-turystika-etnizna-w-polsce>
10. Guidelines for the development of tourism products (by type of tourism). - Lviv: LIET, 2012. - 58 p.
11. Muravskaya Ethnic Tourism: the problem of the definition / Muravska // Mat. Vseukr. H.-P. Conf. young scientists and students "Development of Ukrainian ethno-tourism: problems and prospects" (Lviv 2011.). - Lviv, 2011. - P. 70-74.
12. Orlova Resources ethnic tourism in the region: the socio-geographical assessment (on materials of the Odessa region): Author. dis. for the degree of candidate of geographical sciences: 11.00.02 / ML Orlov. - Odessa, 2009. - 20 p.